

INSTRUIRI LA DISTANȚĂ PENTRU JURNALIȘTI

FILMĂRILE ÎN ZONE PRIVATE PENTRU SUBIECTE DE INTERES PUBLIC

aspecte legale

Îndrumar pentru jurnaliști realizat în baza consultației online,
oferite pe www.mediaforum.md

de Olivia Pîrțac

OLIVIA PÎRȚAC este juristă cu o vastă experiență în domeniul legislației media și drepturilor omului. În prezent este coordonatoare de programe privind justiția pentru copii în cadrul reprezentanței în Moldova a Fundației Terre des Hommes. În anul 2014 a activat în calitate de consultantă națională anti-discriminare în cadrul Oficiului Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului și expertă în cadrul Proiectului de Monitorizare a Libertății Presei în țările Parteneriatului Estic, implementat de Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI). De asemenea, a fost consultantă națională în cadrul Ministerului Justiției pentru elaborarea Planului de implementare a Strategiei de reformare a sectorului justiției, a coordonat diverse programe în cadrul CJI și IREX Moldova, a predat la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării și la Facultatea de Drept a Universității de Stat din Moldova, precum și a fost instructoare la Școala de Studii Avansate în Jurnalism.

Platforma online pentru profesioniștii media www.MediaForum.md este editată de Consiliul de Presă din Republica Moldova.

Instruirile la distanță pentru jurnaliști se desfășoară în cadrul proiectului „Stimularea gândirii critice, promovarea metodelor alternative de profesionalizare și stimularea jurnalismului etic pe platforma online a profesioniștilor mass-media www.MediaForum.md”, implementat de Asociația Presei Independente (API) cu susținerea Programului Mass-Media al Fundației Soros-Moldova.

Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorului și nu implică neapărat poziția finanțatorului.

I. CONTEXT LEGAL

Filmarea/fotografierea în zone private este o situație care din punct de vedere juridic stă la răscrucea a patru drepturi: *dreptul la proprietate, dreptul la viața privată, dreptul la propria imagine și dreptul la libera exprimare*. Niciunul din aceste drepturi nu este absolut, având o limitare raportată la anumite situații și valori protejate de lege.

Dreptul la proprietate privată naște principiul inviolabilității proprietății private, iar atunci când este vorba de domiciliu există chiar pedeapsă penală conform articolului 179 din Codul penal – *Violarea de domiciliu*: „(1) *Pătrunderea sau rămânerea ilegală în domiciliul sau în reședința unei persoane fără consimțământul acesteia ori refuzul de a le părăsi la cererea ei...*”

Statul respectă și ocrotește **viața intimă, familială și privată** (art. 28 **Constituția Republicii Moldova**). O reglementare detaliată a acestui drept se conține în art. 10 și 11 al **Legii cu privire la libertatea de exprimare**, iar articolul 177 din Codul penal – *Încălcarea inviolabilității vieții personale*, prevede sancțiuni penale pentru „(1) *Culegerea ilegală sau răspândirea cu bună-știință a informațiilor, ocrotite de lege, despre viața personală ce constituie secret personal sau familial al altei persoane fără consimțământul ei...*”

Dreptul la propria imagine este reglementat preponderent de dreptul de autor. Pe de o parte, autorul unei filmări/fotografii este deținător de drepturi de autor pentru opera sa, iar, pe de altă parte, art. 21 din **Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe** prevede că „(3) *Crearea, reproducerea, modificarea și distribuirea unei opere fo-*

tografice ce conține un portret se permit doar cu consimțământul persoanei reprezentate sau al succesorilor acesteia. (4) În lipsa unei clauze contractuale contrare, consimțământul persoanei reprezentate în opera fotografică nu este necesar: a) dacă persoana reprezentată este model de profesie și/sau a primit o remunerație pentru a poza; b) dacă persoana reprezentată este general cunoscută și opera fotografică a fost executată cu prilejul activităților sale publice; c) dacă persoana reprezentată constituie numai un detaliu al unei opere fotografice ce prezintă un peisaj, un grup de persoane sau o manifestare publică.”

Toate aceste drepturi ale persoanei se intersectează cu **dreptul la libera exprimare**, un drept fundamental, nuanțelor de aplicare ale căruia le este consacrată Legea cu privire la libertatea de exprimare. Libertatea de exprimare a mass-mediei este o componentă a dreptului la exprimare, oferind presei drepturi mari în virtutea rolului său de „câine de pază” al democrației: „(1) Statul garantează libertatea de exprimare a mass-mediei. Nimeni nu poate interzice sau împiedica mass-media să răspândească informații de interes public decât în condițiile legii. (2) Mass-media are sarcina de a informa publicul asupra problemelor de interes public și de a efectua, în conformitate cu responsabilitățile sale, investigații jurnalistice în probleme de interes public. (3) Pe lângă garanțiile prevăzute la art. 3, libertatea de exprimare a mass-mediei admite și un anumit grad de exagerare sau chiar provocare, cu condiția să nu se denatureze esența faptelor” (art. 4 Legea cu privire la libertatea de exprimare).

Problematica interferenței dreptului la libera exprimare cu alte drepturi ale persoanei a fost de nenumărate ori subiect de examinare pentru Curtea Europeană a Drepturilor Omului și aceasta a impus standardele clarificatoare, cele care ne ajută astăzi să luăm o decizie sau alta în condițiile în care conflictul dintre drepturi este evident și legislația națională nu îl rezolvă într-o măsură suficientă și adecvată.

La nivel de principiu, captarea imaginii (fotografierea) unei persoane ori utilizarea acestei imagini (inclusiv prin distribuire pe site-urile de socializare) sunt interzise în absența consimțământului prealabil al persoanei fotografiate, sau, în cazul minorilor, în absența consimțământului prealabil al reprezentanților legali. Consimțământul este salvator pentru orice interferență cu viața privată, proprietatea etc. **Totuși, în lipsa unui consimțământ prealabil, se pot face filmări și fotografieri, dacă se urmărește interesul public și se acționează cu bună credință.**

Acest principiu se regăsește în Legea cu privire la libertatea de exprimare, dar și **Legea privind accesul la informație** este edificatoare în acest sens. Art. 5 alin. (5) al acestei legi prevede că: *„Nimeni nu poate fi pedepsit pentru că a făcut publice anumite informații cu accesibilitate limitată, dacă dezvăluirea informațiilor nu atinge și nu poate să atingă un interes legitim legat de securitatea națională sau dacă interesul public de a cunoaște informația depășește atingerea pe care ar putea să o aducă dezvăluirea informației”*.

Dezvăluirea informației personale, fotografierea și distribuirea imaginii unei persoane fără acordul acesteia, trebuie să se facă cu responsabilitate, astfel încât **să se asigure un just echilibru între libertatea de expresie, nevoia publicului de informare și respectarea vieții private.**

Foarte des se iscă litigii atunci când se utilizează imaginea unei persoane surprinse într-un loc public, însă în desfășurarea unei activități private (de exemplu, persoanele din publicul unui eveniment cultural, sportiv, monden etc). Curtea Europeană a instituit regula conform căreia nu tot ce se întâmplă pe domeniul public poate fi filmat sau fotografiat. Fotografierea și utilizarea imaginilor cu activități private desfășurate în locuri publice sunt legale numai dacă înregistrările **sunt**

utilizate cu bună-credință și există un interes legitim care să justifice fotografierea și utilizarea, interes care trebuie să existe inclusiv la momentul fotografierii (de ex. surprinderea unor infracțiuni).

Astfel, art. 10 al Legii cu privire la libertatea de exprimare stipulează că „(2) Dreptul la respectul vieții private și de familie nu se extinde asupra informațiilor despre viața privată și de familie răspândite cu **acordul expres sau tacit al persoanei sau obținute în locurile publice când persoana nu poate conta, în mod rezonabil, pe intimitate.** (3) **Nimeni nu poate fi tras la răspundere pentru că a făcut publice informații despre viața privată și de familie a persoanei dacă interesul public de a le cunoaște depășește interesul persoanei vizate de a nu răspândi informația.**”

Viața privată depășește cadrul domiciliului și acoperă inclusiv situațiile când persoana poate conta rezonabil pe intimitate. Un restaurant, un hotel, o pensiune de odihnă, chiar și un loc discret într-un parc public sunt locuri în care persoana poate conta în mod rezonabil pe intimitate, dacă nu sunt locuri de o aglomerare mare de oameni. Dacă însă parcul este intens circulat, sau e vorba de un concert și orice alt loc în care există o aglomerare masivă de oameni, atunci persoana nu mai poate conta pe intimitate și e rezonabil să se aștepte că poate fi surprinsă de camere de luat vederi.

Orice persoană care vede camerele de vederi într-un local sau pe stradă își dă tacit acordul de a fi filmată/fotografiată. Totuși, dacă o persoană privată solicită expres ca imaginile cu sine să nu fie publicate-difuzate, atunci dorința sa urmează să fie respectată, dacă acest lucru este posibil și rezonabil în condițiile particulare. Acest lucru nu va mai fi posibil dacă este transmisiune directă și nu va fi rezonabil, dacă va fi foarte dificil de înfăptuit sau persoana este surprinsă pe fundalul unor evenimente de importanță publică majoră.

Orice informație privată poate fi divulgată, dacă într-un anumit context ea este de interes public și acest interes public de a o cunoaște este clar mai important decât interesul privat de păstrare a confidențialității respectivei informații.

Art. 11 al aceleiași legi impune **un standard diferit de protecție a vieții private și de familie a persoanelor publice în raport cu cele private.** În special, de la persoanele alese în funcții electivă, oamenii au așteptări mari nu doar față de conduita lor profesională, ci și de modul în care se comportă în afara serviciului. Astfel, un președinte de țară trebuie să fie un etalon de integritate atât în viața profesională, cât și în cea privată. Persoanele publice trebuie să accepte ingerințe în viața lor privată în mai mare măsură decât persoanele obișnuite și gradul accesibil de cercetare mai atentă urmează să fie cu atât mai mare, cu cât persoana publică în cauză și informația ce se dezvăluie sunt mai importante. Lipsa consimțământului persoanei de a publica informații privind viața privată nu conduce automat la constatarea unui comportament ilegal.

De regulă, istoriile despre viața privată și de familie a persoanelor publice se referă și la persoane care sunt private: de exemplu, un politician este o persoană publică, însă amanta lui poate fi o persoană privată. În principiu, noțiunea de „terț” folosită în alin. (2) al art. 11, se referă la persoane private care apar în relatarea despre viața privată și de familie a persoanelor publice. Aceste persoane vor fi protejate în toate formele posibile. Doar un interes public major poate justifica identificarea acestor persoane, și în niciun caz simpla curiozitate, pe care își fac de regulă audiență mass-media de scandal.

În baza Convenției Europene a Drepturilor Omului, justificarea ingerinței în viața privată se verifică conform unui triplu test:

- a) dacă este prevăzută prin lege;
- b) dacă urmărește un scop legitim;
- c) dacă este necesară într-o societate democratică.

Pentru a putea justifica această ingerință, subiectul care a folosit imaginea trebuie să urmărească unul dintre scopurile legitime, de exemplu: securitatea societății, securitatea statului, ordinea publică, exercitarea dreptului de a informa publicul privind informații de interes comun și alte interese legitime. Ingerința în viața privată trebuie să fie **necesară** într-o societate democratică și să fie **proporțională** cu scopul legitim urmărit. La verificarea necesității și proporționalității trebuie să ținem cont de toate circumstanțele situației, de subiectul, obiectul și corespunderea acțiunilor subiectului cu scopul urmărit.

Următoarele două hotărâri ale Curții Europene au stabilit cele mai importante standarde care se aplică în conflictul dintre viața privată și libertatea de exprimare: **cauza Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 2) și cauza Axel Springer AG împotriva Germaniei**. Un rezumat al acestor hotărâri este disponibil și în română [aici](#). Deciziile au fost diferite, în primul caz câștigând dreptul la viața privată, iar în al doilea acordându-se o importanță mai mare protejării dreptului la libertatea de exprimare decât protejării dreptului la respectarea vieții private. Au dictat aceste decizii, următoarele criterii: pentru Von Hannover – contribuția la o dezbatere de interes general; cât de bine este cunoscută persoana și obiectul reportajului; comportamentul anterior al persoanei vizate de reportaj; conținutul, forma și consecințele publicației; și circumstanțele în care sunt făcute fotografiile. Pentru Axel Springer AG: contribuția la o dezbatere de interes general; cât de bine este cunoscută persoana vizată și subiectul reportajului; comportamentul anterior al persoanei vizate; metoda de obținere a informațiilor și veridicitatea acestora; conținutul, forma și consecințele publicației; și severitatea sancțiunii impuse.

II. ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

Pe 18 aprilie 2017, în colaborare cu portalul **Mediaforum**, am organizat o consultație on-line pe subiectul filmărilor/fotografierii în zone private pentru subiecte de interes public. Prezentăm în continuare întrebările pe care le-au pus vizitatorii site-ului și răspunsurile pe care le-am oferit.

ÎNTREBARE: *Este legală interzicerea filmării sau fotografierii în restaurante sau magazine? Multe din ele au semnul care arată că este interzis, deși, în principiu, acestea sunt locuri publice, nu?*

RĂSPUNS: Situația cu magazinele, barurile, restaurantele etc. este cea mai complexă: pe de o parte, este spațiu privat, care are un proprietar definit, pe de altă parte, este deschis general către public și practic general-accesibil. Ei au dreptul să interzică filmarea, motivând că este spațiu privat, că protejează viața privată. Practic, deschis nu aveți dreptul să filmați decât cu permisiunea lor. Singura soluție este, oarecum, ilegală: să filmați cu o cameră ascunsă, iar mai târziu să justificați interesul public pentru această filmare. Doar un interes public definit poate justifica filmarea dvs. – să arătați ilegalități, de exemplu. Nu însă, pur și simplu, interesul de a filma oameni – se presupune că acolo oamenii au dreptul să se simtă oarecum în intimitate, este vorba despre așteptarea rezonabilă la intimitate.

ÎNTREBARE (CONTINUARE): *Și dacă este vorba de produse sau alte chestii care nu implică apariția oamenilor în imagine?*

RĂSPUNS: Pentru că este spațiu privat, rămâne aceeași situație – ori vă permit ei, ori filmați cu camera ascunsă și apoi veți justifica cu argumentul interesului public – de exemplu că lucrați la o investigație. În acest caz aveți șanse mari de a fi în regulă cu legea, pentru că în baza jurisprudenței europene interesul public prevalează asupra celui privat, principiu transpus și în legislația națională.

Totuși, nu este o lege care să vă dea un drept expres – scris negru pe alb, argumentarea va fi mai complexă în cazul în care veți avea probleme cu ei. Sigur, puteți veni cu această motivare și anticipat către administrație, dar pe teritoriul lor ei impun regulile, în limita legislației. Legislația nu le restrânge dreptul de a interzice filmarea. Absurdul este în faptul că ei înșiși filmează în interesele lor, iar ceilalți pot filma doar cu camera ascunsă sau cu permisiunea lor.

ÎNTREBARE: *În apropierea pieței centrale din Chișinău vânzătorii ambulanți comercializează produse de origine animalieră. Aceștia sunt indignați că sunt fotografiați, atât ei, cât și marfa, și le spun reporterilor că trebuie să le ceară permisiunea. Cum procedam în astfel de situații, când interesul public este major în acest context?*

RĂSPUNS: În Legea cu privire la libertatea de exprimare sunt două prevederi ce se referă la subiect tangențial – art. 10: „(2) Dreptul la respectul vieții private și de familie nu se extinde asupra informațiilor despre viața privată și de familie răspândite cu acordul expres sau tacit al persoanei sau obținute în locurile publice când persoana nu poate conta, în mod rezonabil, pe intimitate. (3) Nimeni nu poate fi

tras la răspundere pentru că a făcut publice informații despre viața privată și de familie a persoanei dacă interesul public de a le cunoaște depășește interesul persoanei vizate de a nu răspândi informația.”

Necesitatea filmării poate fi explicată: că este un spațiu public, că încalcă legea. Dacă doriți să fiți în relații amiabile cu ei, puteți să le spuneți că le veți blura fața în filmare etc. Interesul public justifică această filmare și prevalează asupra interesului privat, dar depinde și de jurnalist, dacă are scopul să arate și identifice chiar aceste persoane, sau să pună în discuție doar subiectul. În ultimul caz ar putea să-i protejeze parțial de identificare.

Fotografie făcută în Piața Centrală din Chișinău de către reporterii portalului Moldova.org, în cadrul unui material despre prețurile produselor alimentare vândute în piețe în luna iulie 2016.

ÎNTREBARE: *Am avut două situații în Bălți când am vrut să filmez (în UNIC) și altă situație într-un magazin (Linella). Ne-am dus cu cameramanul în Unic ca să filmăm o secvență pentru emisiune. Era scris greșit pe un stand Lingerie și pe fundalul lui trebuia să filmăm un stand-up – doar atât. Paznicul ne-a interzis să filmăm, invocând că șeful lui ne interzice (între timp l-a sunat). La solicitarea mea de a-mi spune cum îl cheamă pe șef, paznicul a refuzat să-mi spună, mai mult decât atât, a spus că e spațiu privat și nu ne permite să filmăm. La ieșire am întâlnit un „polițist” care m-a sfătuit să scriu o plângere pe numele șefului care ne-a interzis să filmăm. Îi zic că nu-i știu numele, deoarece paznicul refuză să-l pronunțe. Răspunsul lui a fost „scrie pe un nume neidentificat”, ceea ce mi s-a părut absurd. Unde paznicul a avut dreptate și unde nu, ați putea comenta situația aceasta?*

RĂSPUNS: Răspunsul se regăsește și în una din întrebările anterioare: situația cu magazinele este cea mai complexă: pe de o parte, este spațiu privat, care are un proprietar definit, pe de altă parte, este deschis general către public și practic general-accesibil, deci în nici un caz nu este similar domiciliului. Ei au dreptul să interzică filmarea, motivând că este spațiu privat, că protejează viața privată. Practic, deschis nu aveți dreptul să filmați decât cu permisiunea lor. Singura soluție este, oarecum, ilegală: să filmați cu o cameră ascunsă, iar mai târziu să justificați interesul public pentru aceasta. Doar un interes public definit poate justifica filmarea dvs. – să arătați ilegalități, de exemplu.

Cu referire la plângere, da, aceasta poate fi scrisă și fără să știți numele directorului – acesta nu este un aspect principal. Puteți indica în cerere „administrația magazinului...”. Pentru a deține o oarecare dovadă că cererea a fost depusă, încercați să obțineți pe copia ei o ștampilă a secretarei sau contabilității, sau trimiteți-o prin scrisoare recomandată.

ÎNTREBARE (CONTINUARE): *Am înțeles: concluzionând, dacă doresc să filmez oficial, trebuie să cer permisiunea lor, dacă îmi refuză, nu are rost să mă cert. Doar camera ascunsă ajută în această situație. Al doilea caz a avut loc în Linella. Cu doi ani în urmă am realizat un mini reportaj, dorind să compar prețurile unor produse dintr-o serie de rețele de supermarket. Nu filmam, nu fotografiam, doar notam prețurile pe hârtie. Paza m-a identificat și m-a întrebat pentru ce „conspectez” prețurile. Le-am spus adevărul. Ei mi-au interzis, spunând că eu încalc legea cu privire la secretul comercial și, plus la asta, ei mă considerau drept „agent” trimis de concurenți să monitorizeze prețurile de la ei. În această situație mi-a fost încălcat dreptul la accesul la informație și într-adevăr am încălcat dreptul lor la secretul comercial?*

RĂSPUNS: Nu, în niciun caz nu ați încălcat nimic, a fost o acțiune abuzivă a lor, doar ați făcut ceea ce face orice om în mod normal – compară prețurile pentru o alegere informată. Nu aveau dreptul să vă interzică, Dvs. ați fost acela căruia i-au fost încălcate drepturile.

ÎNTREBARE (CONTINUARE): *Poliția ce poate face în acest caz? Ei mă anunțau că va chema poliția dacă nu părăsesc magazinul.*

RĂSPUNS: Poliția are competențele ei – întocmește procese verbale și pune amenzi, documentează contravenții, infracțiuni și pornește cauze penale etc. Dvs. puteați întreba pe ce teme/articol vor să cheme ei poliția. Doar n-a fost vorba de huliganism, furt etc. Deci, ei nu aveau vreun articol pe care să vă intenteze învinuiri de săvârșire a unei contravenții sau infracțiuni. Și dacă vă crea probleme poliția pe loc gol, îi dădeți Dvs. în judecată pentru încălcarea libertăților Dvs. constituționale. Rezultă că ei au aplicat mijloace de presiune morală asupra Dvs.

ÎNTREBARE: *Cum își pot „apăra” viața privată, onoarea și demnitatea persoanele terțe care apar din întâmplare în imagine (cadru) în timpul filmărilor în locuri private pe subiectele de interes public?*

RĂSPUNS: Persoanele pot invoca dreptul la propria imagine, dar și la viața privată și pot solicita protejarea de identificare, de exemplu, prin blurarea fețelor lor. Este dreptul lor să ceară și despăgubiri pentru dreptul încălcat. Deja dacă se ajunge într-un proces de judecată, judecătorul va decide cine are dreptate. Articolul 11 alin. (2) al Legii cu privire la libertatea de exprimare subliniază expres că „Răspândirea informațiilor respective nu trebuie să ducă la prejudicii nejustificate terților” și acesta trebuie înțeles ca un principiu general și nu doar în contextul îngust al art. 11 (persoanele publice și persoanele fizice care exercită funcții publice). În același timp, interesul public prevalează asupra interesului privat, respectiv unele daune pot fi iminente. În același timp, blurarea fețelor este o soluție tehnică universal-acceptabilă când sunt respectate și interesele unora, și ale altora. Important e ca jurnaliștii s-o facă din start, și să nu admită publicarea unor informații/imagini care atentează la viața privată fără ca asta să fie indispensabil pentru respectarea interesului public.

ÎNTREBARE: *Cum procedăm dacă o persoană cere să excludem o fotografie de pe site, făcută în cadrul unui eveniment public, menționând că am folosit imaginea fără consimțământul persoanei date?*

RĂSPUNS: Problema dată ține de exercitarea de către persoană a două drepturi: pe de o parte este dreptul la viața privată, dar care nu poate fi justificat în orice context – căci în cadrul unui eveniment public omul nu ar putea decât în cazuri extrem de rare să pretindă și să

dovedească că avea o așteptare rezonabilă la intimitate. Pe de altă parte, este dreptul la propria imagine, care este reglementat preponderent de legislația cu privire la dreptul de autor.

În orice situație, consimțământul persoanei ne salvează de orice probleme. Dar, dacă nu este consimțământ, în cazul în care se pretinde violarea vieții private, trebuie dovedite unul din următoarele aspecte: interesul public, salvator în situațiile de intruziune în informația personală, sau faptul că persoana trebuia să conștientizeze că nu poate avea o așteptare rezonabilă la intimitate.

În acest caz însă persoana mai curând va invoca doar dreptul la propria imagine, pentru care există o normă clarificatoare, care pune punctul pe „i”: art. 21 din Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe prevede expres că „(4) *În lipsa unei clauze contractuale contrare, consimțământul persoanei reprezentate în opera fotografică nu este necesar: (...) c) dacă persoana reprezentată constituie numai un detaliu al unei opere fotografice ce prezintă un peisaj, un grup de persoane sau o manifestare publică.*”

ÎNTREBARE (CONTINUARE): *Contează faptul că persoana a venit de bună voie la acest eveniment?*

RĂSPUNS: Faptul că persoana a venit de bună-voie nu este un criteriu esențial: și aspectele care vrei să rămână confidențiale sunt făcute de bună voie. Însă contextul general, faptul că se filma/fotografia și asta era vizibil, locul – acestea sunt criterii esențiale. De asemenea, contează acțiunile persoanei: s-a ascuns de ochii publicului, cameră, și oricum a fost surprinsă, sau era într-un loc în care era vizibil că se filmează/fotografiază, dar nu s-a apropiat să prevină că nu dorește

etc. Adică, la un restaurant omul poate avea o așteptare rezonabilă că nu va fi fotografiat. La un concert, însă, este o chestiune obișnuită că se vor face filmări. Aspectul rezonabilului, bunului simț, normalității contează în această situație.

ÎNTREBARE: *Recent am filmat în Parcul Valea Trandafirilor. În zonă multe dintre terenurile care aparent par a fi parte a parcului au ajuns pe mâini private. Subiectul nostru este despre construcții în zonele verzi. Bineînțeles că am întâmpinat și dificultăți, unii au încercat să ne oprească să filmăm. Înțeleg că și noi filmam la limita legalului, dacă pot spune așa, dar o făceam în interes public. Am filmat și cu drona. În ce măsură putem folosi imaginile, astfel încât să nu fim acuzați de faptul că am pătruns într-un spațiu privat?*

RĂSPUNS: O normă legală care să prevadă expres că ai dreptul să filmezi în spații private în cazul 1,2,3... nu există, dar Legea cu privire la libertatea de exprimare abundă în norme care vorbesc despre prioritatea interesului public. De exemplu, art. 4 „(2) *Mass-media are*

Locuința (dreapta) președintelui Judecătorei sectorului Râșcani, Ion Timofei, publicată în ziarul Adevărul-Moldova în anul 2013, în cadrul unei investigații despre averea magistratului raportată la veniturile legale.

sarcina de a informa publicul asupra problemelor de interes public și de a efectua, în conformitate cu responsabilitățile sale, investigații jurnalistice în probleme de interes public.” Elocvent este și art. 10 al Legii privind libertatea de exprimare: „(3) *Nimeni nu poate fi tras la răspundere pentru că a făcut publice informații despre viața privată și de familie a persoanei dacă interesul public de a le cunoaște depășește interesul persoanei, vizate de a nu răspândi informația.”*

Într-un fel, doar post factum poți dovedi că ai filmat în interes public, că ai desfășurat o investigație jurnalistică etc. Altfel, nu există o prevedere care automat te justifică: filmezi și te aperi, dacă apar acțiuni, pretenții. Conform jurisprudenței CtEDO, filmarea pentru descoperirea infracțiunilor, în interesul public, prevalează asupra interesului privat.

ÎNTREBARE: *În ce măsură persoanele publice care sunt filmate în locuri publice pot refuza să fie filmate/fotografiate, pretinzând că nu avem acordul lor pentru a-i filma/fotografia?*

RĂSPUNS: Legea spune că și persoanele publice și persoanele fizice care exercită funcții publice au dreptul la respectul vieții private și de familie. Dar standardul este cu totul diferit în privința lor. Art. 11 din Legea cu privire la libertatea de exprimare dispune: „(2) *Informațiile despre viața privată și de familie a persoanelor publice și a persoanelor fizice care exercită funcții publice pot fi dezvăluite dacă aceste informații prezintă interes public. Răspândirea informațiilor respective nu trebuie să ducă la prejudicii nejustificate terților.”* Cu atât mai reduse sunt limitele pentru filmarea în locuri publice. Oricum, jurnaliștii trebuie să aibă un interes public ca să urmărească o persoană publică prin filmare, fotografiere, dacă aceasta caută în mod evident intimitatea. Pentru a înțelege nuanțele, sunt utile cazurile din jurisprudența CtEDO – von Hannover c. Germaniei și Axel Springer AG c. Germaniei.

ÎNTREBARE (CONTINUARE): *Jurnaliștii care au publicat fotografiile cu mitropolitul Vladimir la mare, care apare în ipostaze mai puțin pioase, în compania unei femei, el fiind fața bisericească nr. 1 în țară, au încălcat legea sau dreptul său la viața privată?*

RĂSPUNS: Raportând la modul cum a judecat CtEDO în cazul Axel Springer AG c. Germaniei, eu consider că jurnaliștii au avut tot dreptul să-l fotografieze pe mitropolitul Vladimir în ipostaza respectivă.

Mitropolitul și Nelli Tcaciuc în vacanță

Fotografie publicată la 28 octombrie 2016 de către Ziarul de Gardă, în care apare Mitropolitul Moldovei, Vladimir, alături de o femeie, la mare. Potrivit normelor, persoanele care ocupă funcții administrative înalte în cadrul Bisericii Ortodoxe sunt călugări și, respectiv, nu au dreptul să aibă o viață de cuplu.

ÎNTREBARE (CONTINUARE): *Dar dacă nu ei l-au fotografiat, dar au publicat fotografii dintr-o arhivă privată?*

RĂSPUNS: Există un interes sporit de a arăta moralitatea unei persoane publice, al cărei obiect de activitate principal ține de „moralitate”, există niște așteptări foarte clare de la persoană. Nu cred că ar conta cine a fotografiat, dacă raportăm la scopul urmărit – și anume de a deschide o dezbatere generală pe un subiect de interes public. Însă informațiile/veridicitatea lor trebuie verificată. Este important să nu fie false. Jurnaliștii au dreptul să aibă surse, inclusiv confidentiale, care să le ofere informația. Răspunsul, în acest context, este unul afirmativ din perspectiva așteptărilor de la o figură ca mitropolitul. Însă dacă era un politician obișnuit, care este o persoană de la care nu sunt așteptări specifice de comportament, atunci ar fi o altă analiză, or, trebuie să existe un alt scop decât simpla curiozitate a indivizilor.

ÎNTREBARE: *Cum putem considera zonele private care nu sunt chiar private – de exemplu, se începe o construcție, și e îngădit un spațiu care depășește spațiul construcției, în centrul Chișinăului, și construcția trenează, circulația pietonilor e oarecum îngreunată, nu e estetic, dar... gardul separă un spațiu care e privat? Un gard care a furat câțiva zeci de metri pătrați din spațiul public? Cine poate filma ce e acolo (ex. str. 31 August 1989, lângă Biblioteca Națională)?*

RĂSPUNS: Gardul nu indică automat că un spațiu este privat – doar documentele cadastrale pot indica limitele fizice ale proprietății private. Gardul poate fi pus abuziv total sau se poate întâmpla ca, temporar, autoritățile să permită acest lucru pentru a proteja viața cetățenilor ce pot fi afectați de o construcție. În orice situație, interesul

public sau dezvăluirea săvârșirii unor infracțiuni, justifică filmarea și fotografierea acestui spațiu. Această filmare nu este permisă direct, dar este justificată în spiritul legislației, dar și al standardelor europene. Interesul public, general al societății, prevalează asupra intereselor private. Orice filmare, fotografiere care contribuie la dezbaterrea unui subiect de interes general va favoriza libertatea de exprimare în raport cu drepturile concurente.

Casa deputatului democrat Constantin Botnari, construită într-o fâșie forestieră, într-un spațiu îngradit, unde jurnaliștii au avut acces doar folosind drona. Această imagine luată cu ajutorul dronei a fost publicată pe portalul Anticoruptie.md în anul 2016.

ÎNTREBARE (CONTINUARE): *De multe ori poate nu ar fi o problemă cu aceste garduri dacă ar fi însoțite și de tabele explicative privind fișa tehnică: de când până când se construiește, autorizația etc. Pe de altă parte, un alt spațiu privat care de multe ori nu e reflectat e cel al localurilor. Foarte des presa are accesul limitat de paza privată în cazul unor incidente, sunt varii situații...*

RĂSPUNS: Sunt de acord cu ce ziceți. Și în privința localurilor, da, este o problemă majoră și nu este reglementată direct. Ca atare, scopul unei filmări/fotografieri – interesul public, justifică filmarea. Dar, în luptă cu paza localurilor, jurnaliștii nu o pot face decât pe ascuns... Pentru că nu este o reglementare expresă în acest sens: avem dreptul la proprietate, dreptul la viața privată etc. – nu este niciunde scris când poți fotografia/filma în localuri. Doar ulterior, dacă ai reușit să o faci oarecum forțat, poți dovedi că ai avut dreptate. Este o situație neplăcută în general că acționezi inițial într-o stare de “ilegalitate” ca, ulterior, după ce se trece printr-un test al necesității filmării, justificării legale, să fie recunoscută drept legală ingerința în drepturile protejate. Totuși, contextul este esențial – în niciun caz “viața privată” nu poate fi protejată la fel în contextul unui restaurant sau magazin, precum se face în dormitorul casei, pentru că în restaurante sau magazine ești expus publicului și toată lumea conștientizează acest aspect.

ÎNTREBARE: *Avem voie să filmăm în școli și grădinițe fără acordul directorului?*

RĂSPUNS: Reportajele realizate în instituțiile educaționale (școli, licee, centre de creație pentru copii etc.) sunt restricționate sub acest aspect, cel puțin în ce privește filmarea copiilor. Conform legislației în vigoare, persoana care nu a atins vârsta majoratului nu are capaci-

tate deplină de exercițiu. Respectiv, în mod ideal, pentru intervierea/fotografierea unui copil, ar trebui acordul reprezentantului său legal – al părintelui/tutorei. Intrarea echipelor de filmare pe teritoriul unui liceu și intervierea copiilor trebuie făcută cu acordul celor care reprezintă copiii. Conducerea liceului/grădiniței trebuie să fie consultată cu privire la orice filmare care se face în perimetrul său.

ÎNTREBARE: *Cer de la Moldovagaz date ce țin de consumul de gaze la unele companii de prelucrare a alcoolului, ei însă nu mi le dau. Asemenea date sunt confidentiale? Nu folosesc nicio motivare, nu-mi răspund la scrisorile trimise de mine pe adresele de mail.*

RĂSPUNS: Consumul de gaz, din perspectiva lor, poate fi văzut ca o informație privată a companiilor respective. Cred că Dvs. ar trebui întâi să argumentați de ce considerați că informația este de interes public. Deși este foarte puțin probabil că un asemenea aspect ar putea fi catalogat de întreprinderi drept „secret comercial”, totuși este o categorie de informație care ține de producție și ne putem aștepta la o asemenea catalogare. Prin specificul său de furnizor de servicii publice, Moldovagaz cade sub incidența Legii privind accesul la informație. Totuși, din perspectiva că pot trata o asemenea informație ca „secret comercial”, vă sugerez ca în cerere să invocați interesul public pentru informație.

ÎNTREBARE: *Există pedeapsă cu închisoarea pentru încălcarea vieții private?*

RĂSPUNS: Nu, pedeapsa cu închisoarea nu mai este prevăzută pentru astfel de încălcări. Articolul 177 din Codul penal – încălcarea inviolabilității vieții personale, prevede doar sancțiuni precum sunt amenda și muncă neremunerată în folosul comunității.